

L'acolliment familiar

María Carmen Comellas Carrillo

María José Freiría Santos

Francesc Frigola i Esteve

Vicenta Quiñonero Inserte

PID_00192524

Material docent de la UOC

María Carmen Comellas Carrillo

Llicenciada en Ciències de l'Educació. Terapeuta Familiar i Mediadora Familiar. Ha treballat d'educadora i 20 anys com a pedagoga en diferents equips d'atenció a la infància i l'adolescència de Barcelona. Fa docència en intervenció en famílies. Ha escrit diferents documents de treball i ha publicat diversos articles. Actualment, i des de l'any 2008, és la Coordinadora dels EAlAs de la ciutat de Barcelona.

María José Freiría Santos

Psicòloga especialista en psicologia clínica i psicoanalista. Membre de l'Associació Mundial de Psicoanàlisi. Consulta privada des de l'any 1986. Actualment, i des de fa 14 anys, treballa com a psicòloga del Servei d'Acolliments Familiars de DRECERA, assumint els estudis de les famílies candidates, els estudis dels menors i el seguiment dels processos d'acolliment, així com la coordinació i formació de l'equip tècnic. Supervisora dels equips tècnics de Seguitment d'Acolliments en Família Extensa de Drecera a L'Hospitalet del Llobregat i a Santa Coloma de Gramanet. Supervisora de l'equip tècnic SEFOR-Gènere de Drecera. Responsable de la coordinació del Grup de Recerca sobre ficcions familiars del Institut del Camp Freud, del 2002 al 2009. Autora de publicacions teòriques i clíniques en diverses revistes psicoanalítiques.

Francesc Frigola i Esteve

Psicòleg i habilitat com a Educador Social. Ha treballat en l'àmbit de l'atenció residencial a disminuïts psíquics adults i en la infància protegida. Director i psicòleg en una escola d'educació especial. En el Servei d'Acolliments Familiars Drecera, durant 17 anys com a psicòleg i 13 també com a Director, treballant amb famílies acollidores alienes i, en els darrers 7 anys, amb famílies acollidores extenses. Els dos darrers anys també ha participat en la posada en marxa del dispositiu d'atenció psicològica de Drecera i en l'atenció de casos. Ha participat com a docent en post-graus sobre l'acolliment familiar, així com en ponències en diversos fòrums. Té diferents publicacions sobre aquest tema. Participa en la Secció Clínica de Barcelona del Institut del Camp Freud.

Vicenta Quiñonero Inserte

Educadora social. La seva activitat professional l'ha portat a terme, principalment, en l'àmbit de l'atenció a la infància i l'adolescència; primer, en Centres Residencials d'Acció Educativa, on va desenvolupar tasques com a educadora-tutora i atenció a famílies i, posteriorment, assumint la direcció. En l'actualitat, i des del 2005, treballa en el Servei d'Acolliments Familiars de DRECERA, com a referent d'acolliments i coordinadora del SAF. Ha participat com a docent en cursos relacionats amb aquests àmbits d'actuació.

L'encàrrec i la creació d'aquest material docent han estat coordinats pel professor: Jordi Solé Blanch (2012)

Primera edició: setembre 2012

© María Carmen Comellas Carrillo, María José Freiría Santos, Francesc Frigola i Esteve, Vicenta Quiñonero Inserte

Tots els drets reservats

© d'aquesta edició, FUOC, 2012

Av. Tibidabo, 39-43, 08035 Barcelona

Disseny: Manel Andreu

Realització editorial: Eureka Media, SL

Dipòsit legal: B-21.566-2012

Els textos i imatges publicats en aquesta obra estan subjectes –llevat que s'indiqui el contrari– a una llicència de Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada (BY-NC-ND) v.3.0 Espanya de Creative Commons. Podeu copiar-los, distribuir-los i transmetre'ls públicament sempre que en citeu l'autor i la font (FUOC. Fundació per a la Universitat Oberta de Catalunya), no en feu un ús comercial i no en feu obra derivada. La llicència completa es pot consultar a <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/es/legalcode.ca>

Introducció

L'adopció i l'acolliment familiar formen part d'un fenomen social molt complex. Alhora, plantegen un gran repte en les polítiques socials de protecció a la infància i l'adolescència. En ambdós casos cal avaluar-ne l'impacte en el benestar infantil, és a dir, que el procés d'intervenció que es fa des dels serveis no perdi de vista la perspectiva dels infants.

Tal com estableix la legislació actual, l'interès superior de l'infant o adolescent es tradueix en la capacitat legal d'aquests per a exercir els seus drets amb independència. En el preàmbul de la Llei 14/2010, de 27 de maig, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència, podem llegir que "L'interès superior de l'infant o adolescent constitueix el principi bàsic de tot el dret relatiu a aquestes persones, i en les últimes dècades s'ha confirmat com un dels principis essencials del dret modern de la persona i la família (en la protecció de menors, en l'adopció o en les relacions familiars)".

Aquest interès superior obliga a considerar l'infant com a protagonista de la construcció de la seva vida; fet que exigeix a les instàncies protectores la necessitat de garantir-ne la participació en la presa de decisions que els afecten directament, sobretot quan toca adoptar una mesura protectora que impliqui la separació del nucli familiar.

Quan l'infant o adolescent passa a ser acollit, la separació de casa pot ser temporal, fins que els seus progenitors o tutors legals puguin tornar a responsabilitzar-se'n, o bé definitiva, quan es valora clarament que no hi ha possibilitat de retornar amb ells. Arribat el cas de la separació, cal tenir present que aquesta mesura protectora actua fortament com a generadora de percepcions estigmatitzants, tant socialment com per part dels mateixos afectats. S'imposa, doncs, en els equips professionals, la necessitat de millorar l'avaluació de cada cas, que es disposi del context global de la vida de l'infant, del qual destaquen factors de risc, però també elements de protecció, així com la pròpia capacitat per a aconseguir un bon desenvolupament malgrat haver viscut experiències traumàtiques o condicions de vida difícils.

D'acord amb el que hem exposat, sembla clar que cal implementar pràctiques professionals que incloguin sistemàticament el punt de vista dels infants i adolescents, respectant-los el dret a poder opinar sobre els aspectes que els afecten directament, a l'hora que s'aprofundeix a saber exactament què vol dir *ser escoltat*, encara que els mateixos professionals no hi puguin estar d'acord.

En situacions d'alt risc social o de desemparament hi ha un moment, però, que cal plantejar la separació i optar per un recurs substitutiu com a mesura protectora. Sense entrar al detall, la llei preveu les mesures següents:

l'acolliment familiar simple (de caràcter transitori) o permanent, en família extensa o aliena, l'acolliment familiar en unitat convivencial d'acció educativa, l'acolliment en un centre públic o concertat i l'acolliment preadoptiu. Les mesures d'acolliment familiar, sempre que sigui possible, tenen preferència respecte de les que comportin l'ingrés en un centre d'acollida o residencial.

Al nostre país, l'acolliment en centre i l'acolliment en família extensa són els recursos substitutius majoritaris. Segons les dades més recents que es poden consultar en la pàgina web del Departament de Benestar Social i Família (març del 2012), el 36,90% dels nens amb mesura de protecció es troben en família extensa, el 34,86% en centres (8,58% en centres d'acolliment i 26,28% en centres residencials), l'11,61% en família aliena i el 8,66% en família preadoptiva. D'acord amb aquestes dades, l'acolliment familiar es presenta com una de les grans alternatives dins del sistema de protecció.

El manual que teniu a les mans s'ocupa de les dues modalitats preferents en l'acolliment familiar. El primer mòdul presenta l'acolliment en família extensa i el segon l'acolliment en família aliena. Ambdós mòduls han estat escrits per professionals en actiu que treballen en l'àmbit dels acolliments familiars, per la qual cosa la seva aportació té el doble avantatge d'aportar-nos un coneixement teòric sobre el fenomen de l'acolliment, però també un model de treball que dona compte d'un posicionament professional entorn d'aquest mateix fenomen, totalment útil per a l'educació social.

Normalment, qualsevol infant acollit, i sempre que sigui possible, manté el contacte amb la família d'origen, mitjançant visites i sortides. Quan cal, aquest contacte es fa sota la supervisió de professionals. Mentrestant, l'EAIA estableix amb els progenitors o els titulars de la tutela un compromís socioeducatiu orientat a la superació dels factors de risc que han portat a la declaració de desempament de l'infant o l'adolescent a càrrec seu. D'aquest treball familiar se n'ocupa el tercer mòdul del manual, escrit pel responsable actual dels EAIA de la ciutat de Barcelona, amb una trajectòria professional de més de vint anys en el sistema de protecció al menor a Catalunya. Hi ha una idea bàsica que planeja al llarg d'aquest mòdul, i és la de poder abordar un treball socioeducatiu que permeti rehabilitar les competències parentals. I és que un cop s'ha protegit l'infant, la feina tot just comença, sobretot des d'un punt de vista educatiu, per oferir altres models d'interrelació entre pares i fills, alternatius a la seva experiència vital, i també un suport i acompanyament educatiu que permeti ensenyar i promocionar habilitats de cura i atenció bàsica alhora que es fomenten o potencien les capacitats educatives dels pares o guardadors.

Objectius

Al llarg d'aquesta assignatura ens plantegem desenvolupar els objectius següents:

- 1.** Conèixer el marc regulador de l'acolliment familiar.
- 2.** Identificar les diferències amb l'adopció i entre els tipus d'acolliment familiar i conèixer-ne el desplegament específic a Catalunya.
- 3.** Entendre la realitat de la pràctica professional en l'acolliment en família extensa i l'acolliment en família aliena emmarcada en el context d'època actual.
- 4.** Descriure i analitzar els processos d'actuació amb les famílies d'origen i les famílies acollidores.
- 5.** Aprendre a facilitar la bona acollida dels infants i adolescents procurant-los un marc de relació adequat i estable.
- 6.** Conèixer la funció de l'educació social i de la resta de professionals de la xarxa en l'àmbit de l'acolliment familiar.

Continguts

Mòdul didàctic 1

L'acolliment en família extensa

Francesc Frigola i Esteve

1. L'acolliment familiar
2. Aspectes legals
3. Els pares dels infants. Situacions que porten al desemparament
4. Els infants
5. Estudi de les famílies
6. Consideracions entorn de l'acolliment en família extensa
7. La convivència. Treball de seguiment
8. El paper de l'educador social

Mòdul didàctic 2

L'acolliment en família aliena

María José Freiría Santos i Vicenta Quiñonero Inserte

1. L'acolliment familiar en l'època actual
2. Marc legal
3. La pràctica reglada de l'acolliment familiar
4. Sobre els infants d'acollida
5. Particularitats i dificultats actuals de l'acolliment

Mòdul didàctic 3

El treball en les famílies d'origen

María Carmen Comellas Carrillo

1. Partint d'alguns interrogants i contradiccions
2. Cap a la definició d'un model d'intervenció en acolliments familiars
3. La intervenció familiar

Bibliografia

Amorós, P.; Palacios, J. (2004). *Acogimiento familiar*. Madrid: Alianza.

Cadoret, A. (2003). *Padres como los demás*. Barcelona: Gedisa.

Lacan, J. (1997). *La família*. Buenos Aires / Barcelona: Argonauta.

Marre, D.; Bestard, J. (2004). *La adopción y el acogimiento. Presente y perspectivas*. Barcelona: Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona.

Montserrat, C. (2007). *Infants i adolescents acollits pels seus familiars: què en sabem, què coneixem?*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament d'Acció Social i Ciutadania.

Roudinesco, E. (2004). *La familia en desorden*. Barcelona: Anagrama.

